

Esitutkintapäätöksen perusteleminen

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 16.1.2024 osoittamassaan kantelussa arvostellut Hämeen poliisilaitoksen rikoskomisario B:n tekemää esitutkintapäätöstä sekä erään rikosilmoituksen katoamista.

Arvostelun kohteena olleessa esitutkintapäätöksessä oli kyse siitä, että kantelija oli ilmoittanut poliisille, että hänen hallitsemasta autosta oli kopioitu rekisteritunnus pahviin ja kiinnitetty toiseen autoon kiinni. Asiasta oli kirjattu 7.9.2023 sekalaisilmoitus (S-ilmoitus) Hämeen poliisilaitokselle. Ilmoituksessa kantelija oli merkitty asianomistajaksi. Rikoskomisario B oli tehnyt asiassa 21.12.2023 tutkinnan päätöksen.

Päätöksessä todetaan, että ”poliisille toimitetun aineiston perusteella asiassa ei ole syytä epäillä rikosta, jossa ilmoittajana oleva A olisi asianomistajana. Pahvisen rekisterikilven autoon asentanut henkilö on mahdollisesti syylistynyt ajoneuvorikkomukseen asentamalla autoon väärän rekisterikilven, mutta A ei ole siinä rikoksessa asianomistaja. A:n osalta asian tutkintaa ei jatketa.”

Sovellettuina lainkohtina päätöksessä ilmoitetaan esitutkintalain 3 luvun 1 ja 3 § sekä esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentti. Lisäksi sovellettuina lainkohtina ilmoitetaan laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1 luvun 14 §. Kohdassa ”Asianosaisten huomioon otettavaksi” on ilmoitettu,

että kyseessä on tutkinnanjohtajan päätös jättää esitutkinta toimittamatta. Lisäksi kyseisen otsikon alla on todettu, että ”asianomistaja saa itse nostaa rikoksesta syytteen, jos esitutkintaviranomainen on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se keskeytetään, taikka lopetetaan (ROL 1:14 §).”

SELVITYS

Hämeen poliisilaitos on antanut asiasta lausunnon ja rikoskomisario B:n selvityksen.

Lausunto ja selvitys toimitetaan kantelijalle tiedoksi tämän päätöksen liitteenä.

RATKAISU

Arviointi

Esitutkintalain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan, kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Jos ilmoitus on epäselvä tai puutteellinen, ilmoituksen tekijää on tarvittaessa kehoitettava täsmentämään tai täydentämään sitä.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Edellä mainitun pykälän 2 momentin mukaan ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheuttomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä.

Esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan esitutkinta voidaan päättää saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta.

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin taikka 10 tai 10 a §:n nojalla sekä päättämisestä saatamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Sama koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.

Säännöksen lainvalmistelutöissä ([hallituksen esitys 222/2010 vp](#), s. 237) on todettu, että momentissa on luettelo tietyistä ratkaisuista, joista kirjallinen päätös olisi aina tehtävä. Näiden lisäksi esitutkinnassa tehdään kuitenkin muitakin vastaavia asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin vaikuttavia ratkaisuja. Muiden kuin nimenomaisesti mainittujen ratkaisujen vaikutus olisi arvioitava tapauskohtaisesti. Kirjallisen päätöksen antamistarve voi koskea esimerkiksi sitä, että henkilöä ei ole katsottu asianosaiseksi.

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan päätöksestä on ilmentävä muun ohella päätöksen sisältö sekä perustelut ja sovelletut säännökset.

Oikeudellisten ratkaisujen perusteluilla on monia eri tehtäviä (ks. kokoavasti Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Pro & contra. Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003 s. 63-99). Asianosaisten tulisi esitutkintapäätösten perusteella saada vastaus siihen, miksi esitutkintaa ei ole asiassa toimitettu tai se on lopetettu. Päätösten perusteleminen mahdollistaa myös ratkaisutoiminnan ulkoisen kontrolloitavuuden. Perustelemisselvollisuudella on merkitystä myös tutkinnanjohtajan oman itsekontrollin kannalta, sillä hän joutuu päätöksen perusteluja kirjoittaessaan arvioimaan ratkaisunsa oikeudellista kestävyttä.

Kantelussa kadonneeksi ilmoitetusta rikosilmoituksesta Hämeen poliisilaitos on todennut lausunnossaan, että asiasta on kirjattu S-ilmoitus, johon on tehty tutkinnan päätös 4.2.2023. Tohtaan kuitenkin huomionani, että Poliisihallitus on antanut 1.1.2024 voimaantulleen ohjeen POL-2023-120671 ”Tietojen kirjaaminen poliisiasian tietojärjestelmään (PATJA)”. Ohjeessa todetaan rikosilmoituksen kirjaamiseen liittyen seuraavaa:

”Vaikka ilmoitettu tapahtuma olisi epäselvä eikä tarkempaa selvitystä ilmoituksen kirjaamisvaiheessa ole saatavissa, tulee ilmoittajan rikoksena pitämästä asiasta lähtökohtaisesti kirjata R-ilmoitus. Kirjattu R-ilmoitus ei vielä tarkoita, että asiassa olisi jo aloitettu tai varmuudella aloitettaisiin esitutkinta. Vaikka ilmoitettu tapahtuma olisi epäselvä eikä tarkempaa selvitystä ilmoituksen kirjaamisvaiheessa ole saatavissa, tulee ilmoittajan rikoksena pitämästä asiasta lähtökohtaisesti kirjata R-ilmoitus” (s. 7).

Edelleen ohjeessa todetaan muihin ilmoituksiin (S-ilmoitukset) liittyen seuraavaa:

”Sekalaisilmoitus eli S-ilmoitus kirjataan esimerkiksi virka-apu-, poliisitutkinta- ja ulkomaalaisasioista. S-ilmoitusta käytetään pääasiassa silloin, kun kyse ei ole rikoksen esitutkintaan liittyvästä kirjaamisesta” (s. 7).

Nyt käsiteltävässä tapauksessa ilmoitus oli kirjattu ennen edellä mainitun Poliisihallituksen ohjeen voimaantuloa. Selvityksen mukaan rikosilmoitus ei ole kadonnut, joten tältä osin minulla ei ole aihetta epäillä lainvastaista tai virheellistä menettelyä.

Arvostelun kohteena olevan esitutkintapäätöksen perusteluissa todetaan, että rekisterikilven autoon asentanut henkilö on mahdollisesti syylistynyt ajoneuvorikkomukseen, mutta toisaalta päätöksessä todetaan, ettei asiassa ole syytä epäillä rikosta ja toisaalta, että kantelijan osalta tutkintaa ei jatketa. Asiassa jää epäselväksi, onko tutkinnanjohtajan mukaan asiassa kyse esitutkinnan toimittamatta jättämisestä vai esitutkinnan lopettamisesta vai jostain muusta esitutkintapäätöksestä.

Esitutkintapäätöksessä sovellettuina lainkohtina ilmoitetaan esitutkinnan toimittamatta jättämisestä koskeva esitutkintalain 3 luvun 3 § ja esitutkinnan lopettamista koskeva esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentti sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §, jonka mukaan asianomistaja saa itse nostaa syytteen rikoksesta vain, jos syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta taikka esitutkintaviranomainen tai syyttäjä on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta taikka että se keskeytetään tai lopetetaan. Säännös koskee asianomistajan syyteoikeuden käyttämistä, joten se ei ole voinut olla päätöksen oikeudellisena perusteena. Päätöksessä todetaan, ettei asiassa ole syytä epäillä rikosta, jossa kantelija olisi asianomistajana. Kuitenkin päätöksen kohdassa ”asianosaisten huomioon otettavaksi” todetaan, että asianomistaja saa itse nostaa rikoksesta syytteen, jos esitutkintaviranomainen on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se keskeytetään, taikka lopetetaan.

Hämeen poliisilaitos on todennut lausunnossaan, että kantelija ei ole asianosainen asiassa, joten tutkinnanjohtajan tekemä päätös asiassa on lainmukainen. Poliisilaitoksen lausunnon mukaan asianosaisaseman puuttumisen vuoksi ilmoituksen käsittely on päätetty aloittamatta asiassa esitutkintaa. Katson toisin kuin poliisilaitos, että päätös on sisäisesti ristiriitainen eikä siitä käy selkeästi ilmi, että mitä sillä on päätetty ja mihin lainkohtiin ratkaisu perustui.

Esitutkintapäätöksestä tulee yksiselitteisesti käydä ilmi, mistä esitutkintapäätöksestä asiassa on kyse. Esitutkintapäätöksen sisällön perusteella ei saa jäädä tulkinnanvaraiseksi, onko päätöksessä kysymys esitutkinnan aloittamatta jättämisestä vai jo aloitetun esitutkinnan päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi vai jostain muusta esitutkintapäätöksestä esimerkiksi siitä, ettei henkilöä ole katsottu asianosaiseksi. Päätöksessä tulee lisäksi mainita sen oikeudellisenä perusteena oleva säännös.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kiinnitän tutkinnanjohtajana asiassa toimineen rikoskomisario B:n huomiota esitutkintapäätösten perustelemiseen.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijä

Marianne Mettovaara